

Kommerskollegium
Sjöfartssociala avdelningen
SE/RA/420132/420132.36
Riksarkivet

Yrkesinspektionen infördes i Sverige genom 1889 års lag angående skydd mot yrkesfara. Åren 1890-1912 stod yrkesinspektionen under inseeende av kommerskollegium. 1890 förordnades yrkesinspektörer att övervaka lagens efterlevnad. 1913 blev socialstyrelsen yrkesinspektionens chefsmyndighet och inom dess byrå för arbetarskyddsärenden tillkom år 1915 avdelningen för sjöfartsärenden. Fr.o.m. 1/1 1938 ingick den i riks försäkringsanstaltens arbetarskyddsbyrå men fördes redan fr.o.m. den 1/7 1938 till kommerskollegium som en självständigt verkande avdelning med namnet sjöfartssociala avdelningen direkt underställd generaldirektören. Vid dåvarande sjöfartsstyrelsens bildande den 1/1 1956 uppgick avdelningen i styrelsens juridisk-sociala byrå.

Sjöfartsavdelningen inom socialstyrelsens arbetarskyddsbyrå tillkom i samband med utfärdandet av lagen tillsyn å fartyg den 16 oktober 1914 (SFS 1913:349). Syftet med inrättandet av en särskild sjöfartsavdelning var att bereda inflytande åt rent sociala synpunkter vid handhavandet av fartygskontrollen i riket. Avdelningens ärenden handlades av en byråassistent för sjöfartsärenden och en amanuens. Enligt Kungl Maj:ts förordning den 31/12 1914 (SFS 1914:491) ålåg det socialstyrelsen att uppmärksamma förhållanden som är av betydelse för att bereda ombord på fartyg anställda skydd mot olycksfall och ohälsa. Däri inbegreps frågor rörande bostäder, bemanning, arbetstid m.m. För detta ändamål hade styrelsen att infordra upplysningar från vederbörande tillsynsorgan eller genom utsänd person direkt införskaffa sådana samt hos kommerskollegium göra framställning om erforderliga åtgärders vidtagande.

Byråassistenten för sjöfartsärenden hade även till uppgift att utöva överinseeende över den av yrkesunderinspektörerna utövade tillsynen över lastning och lossning av fartyg, såvitt angick stuveriarbete, samt utarbeta statistik över olycksfall inom stuveriyrket och meddela råd och anvisningar till förekommande av olycksfall.

Hela sjöfartsavdelningens verksamhet överflyttades fr.o.m. den 1/7 1938 till kommerskollegium. Syftet med flyttningen var att skapa förenkling och effektivisering av den administrativa apparaten eftersom handläggningen av de sjöfartssociala frågorna oftast krävde samarbete med de byråer under kommerskollegium där fackkunskap på det tekniska och ekonomiska området fanns och med vilka ett nära samarbete redan tidigare etablerats. I den utredning som föregick överflyttningsbeslutet (Effektivisering av yrkesinspektionen SOU 1937:52) förespråkades att en sjöfartssocial avdelning borde få en så självständig ställning som möjligt inom kommerskollegium för att framhäva de sociala frågornas betydelse.

Genom kungörelse den 30/6 1938 (SFS 1938:453) angående ändring i vissa delar av instruktionen för kommerskollegium av den 27/6 1929 förordnade Kungl Maj:t att en särskild sjöfartssocial avdelning skulle bildas inom kommerskollegium vilken skulle förestås av en byrådirektör. Förutom de tidigare nämnda arbetsuppgifterna anförtroddes nu åt avdelningens chef föredragningskyldighet inför chefen för sjöfartsbyrån i frågor rörande kosthållet ombord på fartyg, hemförskaffning av sjöfolk, beredande i vissa fall av billigare biljettkostnader för sjöfolk vid resor till och från hemorten, svenska sjömanshem i utländska hamnar samt manskapets bildningsfrågor och sjömansvården

överhuvudtaget. I samråd med chefen för fartygsinspektionsbyrån skulle avdelningens chef också besluta i ärenden angående meddelande av råd och upplysningar rörande tillämpningen av gällande föreskrifter angående arbetstiden ombord på fartyg. Inom avdelningen skulle liksom tidigare även upprättas en årlig redogörelse med statistik angående olycksfall inom sjömansyrket. Chefen för sjöfartssociala avdelningen övertog också byråassistentens för sjöfartsärenden arbetsuppgifter såsom tillsynsman för yrkesinspektionen rörande stuveriarbete genom att förordnas till specialinspektör för stuveriarbete under arbetarskyddsbyråns chefsskap. Dessutom blev han genom kommerskollegiums instruktion 1/10 1948 (SFS 1948:667) utsedd till ledamot av handelsflottans välfärdsråd.

Beredningen och föredragningen av de sjöfartssociala ärendena skulle enligt den nya instruktionen 1938 ankomma på vederbörande byrå till vars område ärendet hörde såvida inte generaldirektören beslutade annorlunda.

Avdelningens arkivbildning uppvisar en stark kontinuitet trots den skiftande organisatoriska tillhörigheten. Anledningen till att en särskild protokollserie saknas för avdelningen är för tiden 1915-30/6 1938 att de sjöfartssociala ärendena föredrogs tillsammans med de övriga arbetarskyddsärendena och alltså finns med i socialstyrelsens och riksförsäkringsanstaltens arbetarskyddsbyråers protokollserier och för tiden 1/7 1938-1955 att de sjöfartssociala ärendena enligt ovannämnda instruktion föredrogs av de byråer inom kommerskollegium till vars område de hörde och alltså finns med i resp byrås protokollserie. Det huvudsakliga samarbetet har sjöfartssociala avdelningen haft med fartygsinspektionsbyrån vars verksamhetsområde till stora delar sammanföll med avdelningens.

Huvuddelen av den löpande korrespondensen arkivlades i ett dossiersystem, det s.k. A-registret, där olika ärenden rörande sjömans- och stuveriyrket på ett systematiskt vis och efter hand som de aktualiserades försågs med dossiernummer. Denna och övrig korrespondens med anknytning till dessa yrkesgrupper är ordnad i serierna under huvudavdelning F.

I serierna under huvudavdelning F förekommer även handlingar som tillförts arkivet efter flyttningen till sjöfartsstyrelsen 1956. Detta kommer sig av att de dossierserier som dessa F-serier grundar sig på inte avslutades vid flyttningen. Sådana dossierer som tillkommit i sin helhet efter 1955 har dock överförts till juridisk-sociala byråns arkiv på dåvarande sjöfartsstyrelsen.

Arkivet levererades till riksarkivet till större delen 1971 (Acc. 54/1971, dnr 1461/J 1). Förteckningsarbetet påbörjades av Jan Barklund 1966 och avslutades av mig i januari 1982.

Riksarkivet den 25/1 1982
Tommy Eriksson